

METAL SANAYİNDE ÇALIŞAN KADINLAR ARASINDA ALGILANAN BİR RİSK FAKTÖRÜ OLARAK PSİKO-SOSYAL RİSKLER

Ulviye TÜFEKÇİ*, Ahmet GÖKÇE

Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü,
Bursa, Türkiye

Anahtar Kelimeler

İş Sağlığı ve Güvenliği
Psikososyal Riskler
Kadın Çalışanlar
Metal Sektörü

Özet

Günümüzde kadınlar, toplumsal cinsiyet kalıplarının kendilerine yüklediği görevlerin yanında çalışma hayatında da çeşitli işlerde istihdam edilebilmektedirler. Çalışma ortamlarında var olan risk faktörleri erkek çalışanlar kadar kadınları da etkilemektedir.

İş sağlığı ve güvenliği risk faktörlerinden biri olan psiko-sosyal riskler, çalışanların işe yönelik tutumlarını ve performanslarını en az diğer risk faktörleri kadar etkilemektedir. Bu çalışmada araştırmacılar, Türkiye'de metal sanayinde çalışan kadınların çalıştıkları iş yerlerindeki psiko-sosyal riskler hakkındaki farkındalıklarını ortaya koymayı hedeflemektedirler.

Söz konusu çalışmada Bursa'da metal sanayinde çalışan kadınlardan anket yöntemiyle veriler toplanmış ve çok değişkenli istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Uludağ Üniversitesi ve Türk Metal Sendikası işbirliği ile yürütülen Araştırma Projesi (BAP-USİP (İ) 2014/7) kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmada, iş tatmini, stres, çalışma arkadaşları ile ilişkiler ve iyilik hali kavramları çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Bu verilerden elde edilen sonuçlara göre, iş stresi önemli bir psikososyal risk etmeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca çalışma kapsamında yapılan faktör analizi sonucunda psikososyal riskler, stres ve tatminsizlik duyulan konular olarak ele alınmış ve bu iki değişken arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

PSYCHOSOCIAL RISKS AS A PERCEIVED RISK FACTOR BETWEEN WORKING WOMEN IN METAL INDUSTRY

Keywords

Occupational Wealth and Safety
Psychosocial Risks
Women Workers
Metal Industry

Abstract

At the present time, women can be employed in various job in working life in addition to their own duties imposed by gender stereotypes. Risk factors existing in the work environment influence women as well as men workers.

Psychosocial risks (that is) one of the occupational wealth and safety risk factors influence worker's attitude to work and performances as the other risk factors. In this study, researchers aim that reveal awarenesses about psychosocial risks in their workplace in metal industries in Turkey.

In the present study, data was collected from women working metal industries in Bursa and multivariate analysis was performed. Work satisfaction, stress, the relationship with coworkers and wellness were evaluated in this study scope. According to the obtained results, work stress emerges as an important psychosocial risk factor. Additionally, it may be said that there is a significant relationship between stress and situations felt dissatisfaction.

*İlgili yazar: tufekciulviye@gmail.com, +90-224-294-1080

1. Giriş

Günümüz çalışma hayatında, iş yükü ve çalışma temposunun artması, çalışma saatlerinin uzaması, iş güvencesinin azalması ve yöneticilerin destekleyici olmamaları gibi nedenlerle çalışan sağlığı oldukça olumsuz yönde etkilenmektedir (Vatansever, 2014:118). Sürekli olarak yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve beraberinde gelişen sosyal ve ekonomik koşullar, üretim süreçleri ve uygulamalarında devamlı olarak değişimi gerekli kılmaktadır. Bu yeni çalışma şartları işyerlerinde genel iş sağlığı ve güvenliği konularının yanı sıra psikososyal risklerin de giderek önem kazanmasını beraberinde getirmektedir (EU-OSHA, 2011:38). Bilgi teknolojilerindeki hızlı değişim beraberinde kısmi zamanlı çalışma, evden çalışma, esnek çalışma gibi yeni çalışma biçimlerini getirmekte, buna bağlı olarak da sürekli yükselen iş temposuyla birlikte yepyeni psikososyal riskler karşımıza çıkmaktadır (Çakmak vd., 2012:54).

İşle ilgili psikososyal değerlendirmeler ilk olarak 1950'lerde gündeme gelmiştir. Çalışma psikolojisinin yükselmeye başlamasıyla birlikte, çalışma çevresinin psikososyal özelliklerinin sağlık üzerindeki etkileri ön plana çıkmıştır. Psikososyal risk etmenleri, doğrudan ya da dolaylı olarak çalışanların sağlığını stres aracılığıyla önemli düzeyde etkilemektedir (Korkut, 2014: 3). İş stresi, gelişmiş ve önemli düzeyde karmaşık hal almış olan iş yaşamında artık herkes tarafından kaçınılmaz bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Çalışma yaşamında çalışanların yüz yüze oldukları birçok tehlike bulunmakta, iş kazası ve meslek hastalığı riski, olumsuz çalışma koşulları, işin yürütülüş biçimi gibi etmenler de çalışma yaşamında stres yaratan faktörler olarak ele alınabilmektedir (Keser, 2013:12,13). Giderek, mesleki stres hemen hemen çalışma yaşamıyla eş anlamlı hale gelmektedir ve büyük oranda mesleki tecrübelerin çalışanların psikolojik sağlığında temel etkileri bulunmaktadır (Rick and Briner, 2000:310).

Çalışma yaşamında sağlık ve güvenlik konusu ele alınırken, çok geniş boyutlu kavramlar bütünü olduğu göz önüne alınmalı, fiziksel, kimyasal, biyolojik risk faktörlerinin yanı sıra psikososyal faktörler de göz ardı edilmemelidir. Ancak, fiziksel, kimyasal ve biyolojik risk faktörlerinin büyük kısmı net olarak tanımlanmış olmasına rağmen, psikososyal etmenlere yönelik farkındalığın oldukça yetersiz düzeyde olduğu görülmektedir (Korkut, 2014: 1-2).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'nün çalışan sağlığını etkileyen psikososyal risk faktörlerinin belirlenmesi, önlenmesi amacıyla oluşturduğu, Psikososyal Risk Yönetimi Mükemmellik Modeli (PRIMA-EF) Konsorsiyumu tarafından hazırlanan rehberde, iş kaynaklı psikososyal riskler on kategoride ele alınmıştır (Leka ve Cox, 2008:2).

PRIMA-EF Raporuna göre, tabloda açıklananlara ek olarak işyerinde şiddet, zorbalık ve taciz de psikososyal riskler arasında yer almaktadır. Bunlar sıklıkla çok şekilli fenomenler olarak ortaya çıkabilmektedirler. Örneğin, zorbalık davranışına maruz kalarak sindirilmiş olmak psikolojik hasara neden olan psikososyal risk durumuyken, diğer yandan işyerinde zorbalık davranışının zayıf psikososyal iş çevresinin bir sonucu olarak ortaya çıkması da söz konusu olabilmektedir (Leka ve Cox, 2008:2).

Tablo 1: İşle İlgili Psikososyal Riskler

İşin İçeriği	İşte çeşitlendirmenin olmaması, çok küçük ya da anlamsız iş olması, işin bireyin yeteneklerin altında olması, yüksek belirsizlik
İş Yükü ve İş Temposu	Aşırı iş yükü ya da düşük iş yükü, yüksek düzeyde zaman baskısı
İş Programları	Vardiyalı çalışma, gece vardiyası, esnek olmayan çalışma programları, öngörülemez çalışma saatleri, uzun ya da insanlardan uzak çalışma
Kontrol	Çalışanların kararlara düşük katılımı, çalışanların iş programları üzerinde kontrollerinin az olması
Çevre ve Ekipman	Ekipmanın yeterli olmaması, uygun olmaması ve bakımının yapılmaması, dar çalışma alanı, yetersiz aydınlatma ve aşırı gürültü gibi zayıf çevresel şartlar
Kurum Kültürü	Zayıf iletişim, problem çözme ve kişisel gelişime ilişkin yetersiz destek, örgüt amaçlarının tanımlanmasında ve çalışanların kabulünde eksiklik.
İşyerinde Kişilerarası İlişkiler	Sosyal ve fiziksel izolasyon, amir ve iş arkadaşlarıyla zayıf ilişkiler, bireyler arası çatışma, sosyal desteğin eksikliği
İşletmedeki Görevi	Rol belirsizliği, rol çatışmaları ve bireylerin sorumlulukları
Kariyer Gelişimi	Terfi alamama ve belirsizlik, düşük ücret, İş güvencesizliği, işin sosyal değerinin düşük olması
İş ve İş Dışı Yaşam Etkileşimi	İş ve özel yaşamın isteklerinde çatışma, aile desteğinin azlığı, çift kariyer sorunları

Mobbing-psikolojik yıldırma da iş sağlığı alanında sıklıkla dile getirilen bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Stres ve depresyondan psikosomatik sorunlara hatta kronik hastalıklara kadar olumsuz etkilere neden olabilecek psikolojik yıldırma, mantıksız ve kasıtlı davranışların sürekli olarak bir kişi ya da bir gruba yönelik olarak sergilenen sağlık ve güvenlik üzerine risk yaratan uygulamalardır (Gül,2009:515).

Uluslararası Çalışma Örgütü, psikososyal tehlikeleri, iş doyumunu, iş örgütlenmesi ve yönetimi, çevresel ve örgütsel koşullar ile işçilerin uzmanlığı ve gereksinimleri arasındaki etkileşim bağlamında ele almaktadır. Bu kavramlar arasındaki etkileşimler algılanma ve yaşanma biçimleriyle işçi sağlığı açısından tehlike oluşturmaktadır. Bu tehlike stres yoluyla ortaya çıkmaktadır (İlhan, 2013: :2). Psikososyal riskler büyük oranda stresle eş anlamlı olarak değerlendirilmektedir. Stres, hem insanlar üzerinde yarattığı rahatsızlık hem de ekonomik etkisi nedeniyle oldukça önemli bir maliyet oluşturmaktadır (Vatansever, 2014:122).

Van Stolk ve vd. (2012), yeni ortaya çıkan ve artan psikososyal tehlikeleri şu şekilde sıralamaktadırlar: Değişken işgücü piyasasının gerektirdiği güvencesiz iş sözleşmeleri, yaşlanan işgücü, işin yoğunlaşması, işin duygusal yükünün ağır olması ve iş ve iş dışı yaşam dengesizliği (Van Stolk vd(2012)'den akt. Vatansever, 2014:120). Çakmak vd. (2012) de, günümüzde yaşanan sosyal, ekonomik, kültürel, toplumsal ve teknoloji alanındaki değişimler doğrultusunda çalışma hayatını etkileyebilecek yeni psikososyal riskleri dört başlık altında ele almışlardır. Bunlar, psikolojik sözleşmenin ihlali, yaşlanan işgücü, iş özel yaşam dengesizliği, işyerinde psikolojik taciz ve mobbing konularıdır. (Çakmak vd., 2012:57).

Psikososyal risklerin kavramlaştırılmasında tehlike ve risk kavramlarının birbiri içine geçmiş olduğu görülmektedir. Tehlike, zarar verme potansiyeli bulunan, risk ise, zararın şiddeti olasılığı şeklinde ele alınmaktadır. Uzun çalışma, sürekli fazla mesai yapma, iş güvencesinin olmayışı gibi faktörler psikososyal tehlikelere örnekken, stres, iş ve iş dışı yaşam dengesizliği, yıldırma ve tükenmişlik de psikososyal riskler olarak ele alınabilecektir (Vatansever, 2014: 126-127).

Psikososyal riskleri tetikleyen temel faktörler, bazı işletmelerde veya mesleklerde zaman baskısı ve zorlu müşteri, hasta veya öğrencilerle uğraşma zorunluluğu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim ve çalışanlar arasındaki zayıf iletişim, iş güvencesizliği, iş arkadaşları arasında yetersiz işbirliği, uzun ya da düzensiz çalışma saatleri gibi sorunlar da diğer risk faktörlerini oluşturmaktadır (EU-OSHA, 2011:43).

Örgütsel yapıda var olan sorunlar, işyerinde stres yaratıcı faktörler ve çalışanların iş görme şeklindeki olumsuzluklar psikososyal risk faktörlerinin belirleyicileri olarak ele alınmaktadır. Psikososyal riskler, ayrıca, çalışanın yaptığı işi olumsuz etkileyebilen ve işyeri koşullarına karşı geliştirdikleri psikososyal tepkiler şeklinde de tanımlanabilmektedir (Çakmak vd., 2012:55).

Psikososyal tehlikeler çalışanların hem fiziksel hem de sosyal sağlıklarını doğrudan ya da dolaylı bir şekilde olumsuz yönde etkilemektedir. Söz konusu tehlikeler,

iş stresine, iş stresi de fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara yol açabilmektedir (Vatansever, 2014:126). Çalışanların karşılaştıkları psikososyal riskler, çalışma yaşamının kalitesini düşürmekte ve buna bağlı olarak iş doyumunu olumsuz yönde etkilemekte, iş performansı üzerinde de olumsuz etkilere neden olmaktadır (Çakmak vd., 2012:56).

Psikososyal riskler ile mücadelenin temel nedeni yasal zorunluluğun yerine getirilmesi iken, çalışanlardan gelen istekler bunu takip eden neden olarak ortaya çıkmaktadır. Psikososyal risklerle mücadeleyi zorlaştıran en önemli faktörler, konunun hassasiyetinin yüksek olması, farkındalık düzeyinin yetersiz olması, kaynak yetersizliği (zaman, personel ve finansal) ve eğitim yetersizliği konularıdır (EU-OSHA, 2011:46).

PRIMA-EF (Avrupa Psikososyal Risk Yönetimi Raporu)'e göre, psikososyal risk yönetimi beş önemli unsuru içermektedir (Leka ve Cox, 2008:4).

1. Belirlenen çalışan nüfus, işyeri ya da örgüt faaliyetleri üzerine açık bir şekilde odaklanma.
2. Problemin doğasını ve altında yatan nedenleri anlamak için risklerin değerlendirilmesi.
3. Risklerin ortadan kaldırılması veya azaltılması için belirlenmiş eylemlerin tasarlanması ve uygulanması.
4. Bu eylemlerin değerlendirilmesi.
5. Sürecin etkin ve dikkatli bir şekilde yönetilmesi.

Yeni ortaya çıkan psikososyal risklerle de mücadele edebilmek için de tüm çalışanların görev tanımları ve çalışmaları ile ilgili hedeflerin net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, kurum içi iletişim kanalları geliştirilmeli, etkin ve yapıcı bir iletişim kurulabilmesinin önü açılmalıdır. Çalışanların başarılarının takdir edilerek motive edilmeleri de huzurlu bir çalışma ortamının oluşturulmasında oldukça etkili olabilecektir (Çakmak vd., 2012:72).

İş sağlığı ve güvenliği çalışmaları açısından çalışanların katılımının oldukça önemli olduğunun bilincinde olunmalı ve bundan dolayı önleme çabalarında sosyal tarafların anahtar rolünün bulunduğu dikkate alınmalıdır (EU-OSHA, 2011:39). Psikososyal risklerin zayıf bir şekilde yönetilmesinin olumsuz etkileri, işe bağlı stres, zayıf ruhsal sağlık, tükenme, odaklanmada zorluk ve daha fazla hata yapma, evde problemler, alkol ve uyuşturucu kullanımı ve zayıf fiziksel sağlık gibi şekillerde ortaya çıkabilmektedir (EU-OSHA, 2013:5).

İşyerindeki psikososyal risk faktörlerinin ulusal gözetimi, stresi önlemek ve fiziksel ve ruhsal sağlığın yanında işyerinde iyilik halinin desteklenmesi adına değişen iş çevresi ve izlenen politika ve programların kaydedilmesi için oldukça önemlidir. Ülkelerin psikososyal riskler ve sonuçlarını ele almak adına farklı gözetim sistemleri oluşturmuş oldukları da görülmektedir (Dollard vd., 2007:1). Psikososyal riskler konusunda en önemli konu, çalışanların bu risklere yönelik farkındalığıdır. Farkındalık, psikososyal risklerin önlenmesinde yönetimlere büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

2. Metodoloji

2.1. Örneklem

Çalışmanın evreni Bursa'da metal sanayinde faaliyet göstermekte olan uluslararası, kurumsal bir örgütte çalışan sendikali kadın işçileri kapsamaktadır. Bu çalışma, Uludağ Üniversitesi ile Türk Metal Sendikası arasındaki kurumsal işbirliği protokolü çerçevesinde, Üniversite Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi ve işçi sendikası tarafından maddi olarak desteklenmekte olan USİP(İ) 2014/7 No'lu ve "Sanayide Çalışan Kadınların Sağlık Ve Güvenlik Açısından Risk Faktörlerinin Belirlenmesi" başlıklı Araştırma Projesinin bir parçasını oluşturmaktadır. Araştırma, Bursa da Metal Sanayinde Türk Metal Sendikasının örgütlendiği işyerlerinde sendikali kadın işçiler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ele alınan veriler ise sadece tek bir işyeri ile sınırlıdır.

Çalışmada, metal sanayinde faaliyet gösteren, üç vardiya sistemiyle çalışmakta olan çok uluslu bir şirkette çalışan sendika üyesi kadınlara, önceden Proje Ekibi tarafından hazırlanan anket formları sendika temsilcileri tarafından gönüllük esasına göre dağıtılmış ve veriler iki gün içinde, yine işyeri sendika temsilcileri aracılığı ile toplanmıştır. 2015 Mayıs ayı içerisinde toplam 170 mavi yakalı kadın çalışana anket formu dağıtılmıştır. 170 anket formundan sadece 119 tanesi geri dönmüştür (Geri dönüş oranı % 70). Geriye dönen anketler araştırmanın amacına yönelik olarak ayıklandıktan sonra toplam 111 anket formu analize tabii tutularak değerlendirilmiştir.

2.2. Ölçme Aracı

Bursa'da metal sanayinde çalışan kadınların algıladıkları psikososyal risk faktörlerini ve bu faktörler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yönelik yapılan çalışmada ölçüm aracı olarak, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından risk analizlerinin uygulanmasında kullanılan kontrol listesinden yararlanılarak, algılanan risk faktörlerinin ölçülmesine yönelik anket soruları, proje ekibi tarafından 5'li likert ölçeğe dönüştürülerek oluşturulmuştur.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda örneklemin temsil ettiği hedef kitleden elde edilen veriler, psikososyal risk faktörlerinin ortaya koyulması amacıyla faktör analizine tabi tutulmuştur. Çalışmada verilerin analiz edilmesi için SPSS 14.0 paket programından yararlanılmış ve frekans dağılımları, güvenilirlik analizi, korelasyon analizi uygulanarak değerlendirilmiştir.

Faktör analizinden önce geçerli, güvenilir ve faktör analizinin varsayımlarına uygun değişkenlerin seçimi oldukça büyük önem taşımaktadır. Bundan dolayı ilk aşamada kullanılan ölçeğin içsel tutarlılığı değerlendirilmiştir. Değişken setinin güvenilirliği Cronbach's α istatistiği ile ölçülmüştür. Ölçeğin kabul edilebilir olabilmesi için, 0 ile 1 arasında değişen bir değer alan Cronbach α değerinin 0,70'in üzerinde bir değer alması gerekmektedir. Bu çalışmada kullanılan ölçeklerin toplam Cronbach α değeri 0,87 olarak bulunmuştur.

2.4. Bulgular

Araştırmaya katılanların yaşları 17-49 arasında değişmekte olup ortalama yaş 31,66 olarak bulunmuştur. Meslekte çalışma yılı ise 1-27 yıl arasında değişmekte, ortalama çalışma yılı ise 9,96 şeklinde elde edilmiştir. Çalışmaya katılanların eğitim durumu incelendiğinde, %72,1'inin lise mezunu, %21,6'sının önlisans mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca %59,5'i evli, %55,2'si 10 yıldan daha fazladır bu meslekte çalışmaktadırlar.

Çalışmanın bu bölümünde 24 sorudan oluşan ve araştırmacılar tarafından ölçeklendirilen psikososyal risk faktörleri sorularına faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen iki faktörün yükleri ve Cronbach alpha değerleri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Psikososyal Risk Faktörleri Sonuçları Ölçüm Modeli

Psikososyal Risk Faktörleri Dimensiyon	İtemler	Description of Items	Factor Loading	Reliability
	1	bu iş yerinde çalışırken her an iş kazası geçirebileceğim endişesi taşıyorum	,428	
	2	her an birden fazla iş ile meşgulüm	,289	

Stres Faktörü [F1]	3	bana verilen sorumluluk miktarı oldukça fazladır	,496	,87
	4	yaptığım işte zaman baskısı ve süre sınırlaması mevcuttur	,440	
	5	vardiya değişikliğinde zorluklar yaşamaktayım	,399	
	6	işimi yaparken verilen molalar uygundur	,470	
	7	kişiler arası yada çalışan gruplar arası çatışmalar oluyor	,447	
	8	çalışanlar genellikle uzun saatler boyunca çalışıyor	,551	
	9	Genellikle iş yüküm ağır.	,568	
	10	zaman zaman aşağılandığımı hissediyorum	,518	
	11	yaptığım iş çok monotondur	,458	
	12	genel olarak çalışırken strese maruz kalırım.	,502	
	13	isim sağlığımı etkiliyor.	,656	
	14	isim beni gerginleştiriyor	,749	
	15	isim nedeniyle sınırlı olduğumu hissediyorum	,796	
	16	başka bir isim olsaydı	,711	

		daha sağlıklı olurum		
	17	isimle ilgili sorunlar uykumu kaçırıyor	,709	
	18	işimle ilgili toplantılara giderken sınırlı olduğumu hissediyorum	,416	
	19	başka şeyler yaparken de isimi düşünebilme için eve işimi de götürüyorum	,709	
Tatminsizlik Duyulan Konular [F2]	1	işim iyi bir iş yerinde bulunması gereken özelliklere sahiptir	,537	,72
	2	çalışma alanımda yapılan risk değerlendirme çalışmalarını esnasında görüşlerim alınmıştır	,543	
	3	çalışanlar görevlerini net olarak biliyor	,644	
	4	çalışanlar yöneticilerin ve meslektaşlarının desteğini alıyor.	,560	
	5	çalışanlar iyi çalıştıklarında fark ediliyor ve ödüllendiriliyor	,595	

Tablo 2'ye göre elde edilen faktörlerin geçerlilik ve güvenilirlik katsayısı Cronbach alpha değerlerine bakıldığında, sırasıyla 0,87 ve 0,72 olarak bulunmuştur. Değerler, sosyal bilimlerde kabul edilir

sınır olan 0.70 in üzerindedir. Güvenilir olduğu anlaşılınca diğer analizler uygulanmıştır.

Değişkenler arasındaki ilişki de Tablo 3'de gösterildiği gibidir.

Tablo 3: Değişkenler Arasındaki Korelasyon

	Stres	Tatminsizlik duyulan belli başlı konular
Stres (F1) Sig. (2-tailed)	1	,384(**) ,000
Tatminsizlik duyulan belli başlı konular (F2) Sig. (2-tailed)	,384(**) ,000	1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 3'de gösterilen değişkenler arasındaki korelasyon sonuçlarına göre, stres faktörü (F1) ile tatminsizlik duyulan konular (F2) arasında doğru orantılı anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre, işyerinde stres yaratan faktörlerin artması durumunda çalışanların tatminsizlik düzeylerinin de aynı yönde artması söz konusu olacaktır. Aynı şekilde işyerinde tatminsizlik yaratan konuların ortaya çıkması da çalışanların stres düzeylerini yükseltecektir.

Çalışmanın bu aşamasında, algılanan psikososyal riskler olarak stres faktörü bağımlı değişkeni üzerinde etkide bulunan faktörleri belirlemek üzere Stepwise çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Bu modelde Stres bağımlı değişkeni üzerinde etkide bulunan değişkenleri görebilmek adına, modele bağımsız değişkenler olarak yaş, meslekteki çalışma yılı, birimdeki çalışma yılı, aylık toplam çalışma saati eklenmiştir.

Tablo 4: Stepwise Çoklu Regresyon Analizi

Step	Bağımsız değişkenler	B	Beta	t	p	F	R ²
1	Tatminsizlik	.347	.443	7.255	.000	18.595	.197
2	Tatminsizlik	.324	.414	6.723	.000	14.283	.286
	Birimdeki Çalışma Yılı	.033	.283	2.865	.005		

(P<0.01) Dependent variable: **Stres**

Tablodan da görüldüğü gibi Tatminsizlik yaratan konular ve kişinin birimdeki çalışma yılı, psiko sosyal

bir risk olan kişinin stresi üzerinde etkide bulunmaktadır.

Tablodaki R Square sütunundaki değerler toplam 2 değişkenin toplam varyansın %29'unu açıkladığını göstermektedir. Tablo 4, diğer değişkenlerin stres üzerinde diğer değişkenlerle birlikte bir etkisi olmadığını ortaya koymaktadır

3. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Yeni teknolojilerin sürekli olarak ortaya çıkması ve bununla birlikte sosyal ve ekonomik koşulların devamlı olarak değişimi gerekli kılması sonucu ortaya çıkan yeni çalışma biçimleri genel iş sağlığı ve güvenliği konularının yanında psikososyal risklerin giderek önem kazanmasına yol açmıştır. Psikososyal risk etmenleri, hem doğrudan, hem de dolaylı olarak çalışan sağlığını özellikle stres aracılığıyla ciddi düzeyde etkileyebilmektedir. Ancak fiziksel, kimyasal, biyolojik risk faktörleri büyük oranda net bir şekilde tanımlanmış olmasına karşın psikososyal faktörlere olan farkındalığın yetersiz düzeyde olduğu görülmektedir.

Çalışma ortamında bireylerin psikososyal sağlıklarını etkileyen temel etmenlerin, zaman baskısı, zorlu müşteri, hasta veya öğrencilerle uğraşma mecburiyeti, yönetim ve çalışan arasındaki zayıf iletişim, iş güvencesizliği, uzun ya da düzensiz çalışma saatleri ve benzeri birçok faktör olduğu söylenebilecektir. Psikososyal tehlikeler hem fiziksel, hem de sosyal sağlıklarını olumsuz yönde etkilemekte, söz konusu tehlikeler, iş stresine, iş stresi de fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara neden olabilmektedir. Ayrıca, psikososyal riskler, çalışma yaşamının kalitesini düşürmekte ve buna bağlı olarak da iş tatminini ve iş performansını olumsuz yönde etkilemektedir.

Bursa'da metal sanayinde çalışan kadınların algıladıkları psikososyal risk faktörlerini ve bu faktörler arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yönelik yapılan çalışmada yapılan faktör analizinin sonuçlarına göre, psikososyal riskler stres faktörü ve tatminsizlik duyulan durumlar olmak üzere iki başlık altında gruplandırılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre ise, işyerinde tatminsizlik yaratan durumların artması karşısında, çalışanların stres düzeylerinin de aynı yönde artacağı, diğer bir ifade ile tatmin ile stres arasında bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Diğer taraftan, kişilerin %54.5 i işin kendisini gerginleştirdiğini, %53.6 sının işinin kendi sağlıklarını olumsuz etkilediğini, %67.5 inin kendilerini stresli hissettiklerini belirttikleri dikkati çekmiştir.

Sonuç olarak, iş ortamında stres kaçınılmaz bir durum olup, aynı zamanda çalışanlar için de bir risk oluşturmakta, iş sağlığı ve güvenliklerini tehlikeye sokmaktadırlar.

Teşekkür

Bu çalışma, Uludağ Üniversitesi ve Türk Metal Sendikası işbirliği ile yürütülen Araştırma Projesi (BAP-USİP (İ) 2014/7) kapsamında desteklenmiştir.

4. Çıkar Çatışması./ Conflict of Interest

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

No conflict of interest was declared by the authors.

5. Kaynaklar

ÇAKMAK A. F, OFLUOĞLU G., BÜYÜKYILMAZ O., "İnsan Kaynakları Yöneticisinin Karşı Karşıya Olduğu Yeni Psikososyal Riskler: Psikolojik Sözleşmenin İhlali, Yaşlanan İşgücü, İş-Özel Yaşam Dengesizliği ve Mobbing (Psikolojik Taciz)", Kamu-İş; C:12, S:3/2012.

DOLLARD M. - SKINNER N. - TUCKEY M. R., BAILEY T., "National surveillance of psychosocial risk factors in the workplace: An international overview", Work & Stress, January_March 2007; 21(1): 1_29

EU-OSHA (European Agency for Safety and Health at Work), "Yeni Ortaya Çıkan ve Acil Önlem Gerektiren Riskler Hakkında Avrupa İşletmeler Araştırması", İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ DERGİSİ, S.49, 2011.

EU-OSHA (European Agency for Safety and Health at Work), "Managing stress and psychosocial risks at work", Healthy Workplaces Manage Stress, 2013.

GÜL H., "İş Sağlığında Önemli Bir Psikososyal Risk: Mobbing-Psikolojik Yıldırma", TAF Preventive Medicine Bulletin, 2009: 8(6).

İLHAN N., , Psikososyal Risk Etmenleri, İş Sağlığı ve Güvenliği Kitabı İçinde, Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, 2013.

KESER A., Geleneksel ve Güncel Boyutlarıyla İş Stresi Kaynakları, Ekin Basın Yayın Dağıtım, 2013.

KORKUT A. E., Psikososyal Risk Faktörleri ve İnşaat Sektöründe Bir Çalışma, ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, Ankara, 2014 (Yayınlanmamış İş Sağlığı ve Güvenliği Uzmanlık Tezi).

LEKA, S. ve COX, T.. PRIMA-EF Guidance on the European Framework for Psychosocial Risk Management: A Resource for Employers and

Worker Representatives. WHO Protecting Workers' Health Series, 2008.

RICK J. - BRINER R. B., "Psychosocial risk assessment: problems and prospects", Occup. Med. Vol. 50, No. 5, pp. 310-314, 2000.

VATANSEVER Ç., "Risk Değerlendirme'de Yeni Bir Boyut: Psikososyal Tehlike ve Riskler", ÇALIŞMA VE TOPLUM DERGİSİ, 2014/1, ss.117-138.